

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
професору Серьогіну Віталію Олександровичу
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

РЕЦЕНЗІЯ

**офіційного рецензента, кандидата юридичних наук, доцента,
доцента кафедри конституційного і муніципального права
юридичного факультету Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна Воронова Марка Миколайовича
на дисертацію Дьякової Альбіни Андріївни
«Конституційно-правовий статус засуджених в Україні»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 – Право за спеціальністю 081 – Право**

Актуальність теми дисертаційної роботи. Проблема забезпечення, гарантування та практичної реалізації конституційно-правового статусу засуджених в Україні об'єктивно визнається однією з найважливіших, найскладніших та найбільш багатогранних проблем на сучасному етапі розвитку української державності, національної правової системи та громадянського суспільства. Актуальність обраної дисертанткою теми зумовлена глибокими трансформаційними процесами, які відбуваються у вітчизняній правовій системі в умовах європейської інтеграції, імплементації міжнародних стандартів прав людини та поступового, але невідворотного відходу від радянської карально-репресивної парадигми виконання кримінальних покарань. Засуджені, як специфічна соціальна група, перебувають під повним або частковим контролем держави, що робить їх однією з найбільш вразливих категорій населення. Держава, ізолюючи особу від суспільства або застосовуючи до неї інші заходи кримінально-правового впливу, бере на себе безпрецедентну відповідальність за збереження її

життя, здоров'я, недоторканності та, що є найголовнішим у контексті сучасного праворозуміння, невід'ємної людської гідності.

Відповідно до положень частини третьої статті 63 Конституції України, засуджені користуються всіма правами і свободами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду. Ця конституційна норма, як слушно зауважується у дослідженні, закріплює надзвичайно високий європейський стандарт правового становища засуджених, встановлюючи презумпцію збереження за ними повноцінного статусу члена суспільства. Однак на практиці реалізація цього еталонного стандарту повсякчас стикається із суттєвими системними проблемами, починаючи від концептуальної недосконалості галузевого кримінально-виконавчого законодавства і закінчуючи глибинними інституційними недоліками функціонування пенітенціарної системи. Крім того, у частині другій статті 28 Конституції України заборонено жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження та покарання. Зазначене вимагає формування принципово нової доктринальної основи для розуміння правового статусу засуджених не просто через вузьку призму галузевого (кримінально-виконавчого чи кримінального) права, а саме з позицій найвищих стандартів вітчизняного та європейського конституційного права.

Варто зазначити, що соціальна та демографічна ситуація у сфері виконання покарань зазнає суттєвих змін. Якщо в першій половині 1990-х років в Україні щороку засуджувалося понад 200 тисяч осіб, то до 2023 року цей показник знизився до 60–70 тисяч. Зменшення кількості засуджених створює унікальне історичне вікно можливостей для переходу від масового, індустріального підходу у виконанні покарань до індивідуалізованого, гуманістичного підходу, що зосереджений на ресоціалізації та захисті конституційних прав кожної окремої особи. Ця тенденція підтверджує, що фокус державної політики має зміститися з ізоляції на забезпечення гарантій конституційно-правового статусу.

Актуальність роботи підсилюється тим, що вона пропонує не просто

теоретичний концепт, а виступає доктринальною основою для подальшої конституційної реформи в частині забезпечення основних прав та свобод людини в умовах пенітенціарної системи. Це робить дисертаційне дослідження не лише академічно вагомим, але й соціально затребуваним інструментом правового оновлення держави.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності. Детальна оцінка рівня виконання поставленого наукового завдання свідчить про те, що дисертантка успішно та повною мірою впоралася з надзвичайно амбітною метою - комплексним осмисленням конституційно-правового статусу засуджених в Україні як особливого виду спеціального правового статусу. Для досягнення цієї мети здобувачка застосувала багатий, сучасний та релевантний арсенал загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання, що дозволило забезпечити високий рівень наукової обґрунтованості, достовірності та об'єктивності отриманих результатів.

Системно-структурний метод та метод сходження від абстрактного до конкретного дозволили авторці сформулювати цілісну теоретичну конструкцію конституційно-правового статусу засуджених, чітко визначити його місце в системі правових статусів особи та розкрити іманентні, глибокі зв'язки між його внутрішніми структурними елементами (правами, свободами, законними інтересами та обов'язками). Глибоке оволодіння формально-догматичним (юридико-технічним) методом яскраво простежується під час скрупульозного аналізу норм Конституції України, кримінального, кримінального процесуального та кримінально-виконавчого законодавства. На основі цього методу дисертантка виявила існуючі прогалини, суперечності та колізії правового регулювання на національному рівні.

Особливої уваги заслуговує застосування Дьяковою А.А. конкретно-історичного та хронологічного методів. Авторка не просто фрагментарно згадує

окремі історичні акти, а здійснює глибоку, систематизовану історико-правову реконструкцію еволюції статусу засуджених на вітчизняних теренах - від пам'яток звичаєвого права та положень «Руської правди», через Конституцію Пилипа Орлика 1710 року, акти Української Народної Республіки, Закони про тимчасовий державний устрій України гетьмана П. Скоропадського, акти радянської доби (Конституції 1919, 1929, 1937, 1978 років) і аж до сучасного етапу розвитку національного конституціоналізму. Такий ґрунтовний історичний екскурс дозволив авторці обґрунтувати фундаментальну тезу про те, що історія розвитку конституційно-правового статусу засуджених не є простою лінійною прогресією, вона сповнена регресивних тенденцій та відкатів, що робить наявність сталих конституційних запобіжників (таких, як стаття 157 Конституції України) критично важливою для недопущення дегуманізації суспільства та звуження прав засуджених.

Порівняльно-правовий метод був застосований здобувачкою для аналізу конституційних актів понад десятка зарубіжних держав (зокрема, Іспанії, Німеччини, Швейцарії, Фінляндії, Південно-Африканської Республіки, Аргентини, США, Єгипту, Ірану) та їх детального зіставлення з міжнародними стандартами, закладеними в Загальній декларації прав людини, Міжнародному пакті про громадянські та політичні права та Європейських пенітенціарних правилах. Проведений аналіз показує здатність дисертанки вільно працювати з великими масивами іноземного нормативного матеріалу, виокремлюючи найкращі конституційні моделі для їх подальшої рецепції у вітчизняне законодавство. Додатково, логіко-юридичний метод і метод прогнозування відкрили можливість визначити реальні перспективи удосконалення національного законодавства та системно викласти конкретні пропозиції.

Належне оволодіння методологією підтверджується також застосуванням логіко-семантичного методу, завдяки якому авторці вдалося чітко сформулювати та ввести у науковий обіг власні дефініції ключових концептів, таких як

«пенітенціарний конституціоналізм» та оновлена структура «конституційно-правового статусу засудженого».

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Подане на рецензування дисертаційне дослідження є логічно завершеною, концептуально цілісною, самостійною науковою працею, яка відзначається внутрішньою єдністю та послідовністю викладу матеріалу. Структура дисертації є оптимальною та повністю відповідає логіці розкриття предмета дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, які охоплюють сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатку. Обсяг дисертації свідчить про фундаментальний, ґрунтовний характер проведеного наукового дослідження. Анотація у стислій, але інформативній формі представляє основні тези дисертаційного дослідження та викладена двома мовами.

Наукова обґрунтованість положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, не викликає жодних сумнівів. Вони органічно впливають із глибокого та всебічного аналізу значного масиву емпіричних, нормативних та доктринальних джерел. Наукова новизна дослідження зумовлена насамперед тим, що воно є першою у вітчизняній правовій науці комплексною дисертаційною працею, у якій статус засуджених концептуалізовано виключно з позицій науки конституційного права, а не галузевих дисциплін.

Найбільш значущими результатами, що становлять наукову новизну та формують особистий внесок дисертантки, офіційний опонент вважає наступні:

По-перше, вперше в українській правовій науці запропоновано та ґрунтовно обґрунтовано концепцію «пенітенціарного конституціоналізму». Дисертантка визначає його як специфічний різновид галузевого конституціоналізму, що передбачає втілення принципів верховенства права та прав людини безпосередньо у сферу функціонування закритої пенітенціарної системи. Цей концепт вимагає обмеження державно-правового примусу в місцях несвободи найвищими гуманістичними стандартами цивілізованого суспільства та створення механізмів

недопущення свавілля адміністрації установ виконання покарань. Уведення цієї категорії в науковий обіг є потужним теоретичним проривом, що переносить фокус з виключно «карального» на «правоохоронний» та «ресоціалізаційний» аспекти виконання покарань.

По-друге, вперше запропоновано і детально розкрито сутність «компенсаторної складової» конституційно-правового статусу засуджених. Ця складова покликана ефективно збалансувати усічений характер статусу (наявність суворих законних правообмежень) через систему спеціальних прав-гарантій, що забезпечують збереження людської гідності та поетапну, неухильну конституціоналізацію прав особи в процесі її ресоціалізації.

По-третє, удосконалено теоретичні положення щодо розуміння єдності фактичного та юридичного в статусі засуджених, а також структурну модель конституційно-правового статусу засуджених, яка базується на іманентному та послідовному закріпленні прав, свобод, законних інтересів, і лише після них - обов'язків. Новаторським є обґрунтування того, що юридична відповідальність не є прямим структурним елементом статусу, а виступає як зовнішній каталізатор (підстава набуття або чинник подальшої трансформації).

По-четверте, дістали подальшого розвитку наукові підходи до інтерпретації частини третьої статті 63 Конституції України як «високого правового стандарту». Переконаливо доведено, що Конституція встановлює загальне правило - користування всім спектром прав і свобод, тоді як обмеження є винятком, що має застосовуватися лише за наявності легітимної мети, виключно на підставі правового закону і чітко конкретизуватися у вирокі суду.

По-п'яте, запропоновано низку конкретних, практично орієнтованих змін до Конституції України (зокрема, статей 63 та 64) та Кримінально-виконавчого кодексу України, спрямованих на посилення принципу верховенства права та деталізацію цілей обмеження конституційних прав.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Представлена робота є повною, обґрунтованою, системною, містить положення наукової новизни та обґрунтовані висновки і рекомендації. Водночас, як і будь-яке дослідження, вона не позбавлена низки зауважень та дискусійних положень, які, з нашого погляду, потребують пояснення під час публічного захисту. Зокрема:

По-перше, у підрозділі 1.3 дисертації, присвяченому аналізу міжнародно-правових засад та зарубіжного досвіду конституційного регулювання правового становища засуджених, авторка здійснює огляд відповідних положень конституцій окремих держав та міжнародно-правових актів, зокрема Мінімальних стандартних правил поводження з ув'язненими (Правила Нельсона Мандела) та Європейських пенітенціарних правил. Проте аналіз зарубіжних конституційних моделей є достатньо фрагментарним та не завжди систематизованим з урахуванням правознавчих підходів порівняльного конституційного права. Зокрема, у науці порівняльного конституціоналізму прийнято виділяти кілька усталених моделей конституційного закріплення правового становища засуджених: ліберальну (де акцент робиться на збереженні максимально широкого кола прав), соціальну (де держава зобов'язується забезпечувати умови для виправлення та ресоціалізації засудженого), змішану (де поєднуються елементи обох підходів), а також постколоніальну, що має свою специфіку у низці держав Азії та Африки. Відсутність відповідної класифікаційної схеми у підрозділі 1.3 дещо знижує порівняльно-правовий потенціал дослідження та унеможливорює чітке визначення місця України у системі зарубіжних конституційно-правових моделей. На наш погляд, застосування типологічного підходу до зарубіжного досвіду істотно збагатило б обґрунтованість авторських висновків і пропозицій щодо

По-друге, у підрозділі 2.1 дисертантка, досліджуючи питання поняття та елементів конституційно-правового статусу засуджених в Україні (зокрема, на сторінці 104), стверджує, що юридична відповідальність не входить безпосередньо

до структури конституційно-правового статусу засуджених, а має виключно «достатусний» (як підстава набуття статусу) або «післястатусний» (як чинник його трансформації при вчиненні нових правопорушень) характер. З такою однозначною позицією складно погодитися повною мірою. У сучасній теорії конституційного права правовий статус суб'єкта є складною, багатовимірною категорією. Якщо загальний конституційний статус людини і громадянина дійсно може розглядатися без обов'язкового включення ретроспективної юридичної відповідальності до його ядра, то статус *засудженого* є унікальним. Сама етимологія та онтологічна сутність поняття «засуджений» нерозривно пов'язана із фактом притягнення особи до кримінальної відповідальності та реалізації кари. Відповідальність тут виступає не просто зовнішнім тригером (підставою), а іманентною, триваючою та визначальною властивістю цього статусу. Процес відбування покарання - це і є процес безперервної реалізації юридичної відповідальності у просторі і часі. Крім того, перспективна (позитивна) юридична відповідальність (обов'язок неухильно дотримуватися режиму відбування покарання) та дисциплінарна відповідальність засуджених є невід'ємними складовими їхнього повсякденного правового становища. Штучне вилучення юридичної відповідальності зі структури статусу відриває наслідок (усіченість статусу та правообмеження) від його першопричини (відповідальності держави та особи), що дещо збіднює теоретичну конструкцію статусу засудженого.

По-третє, у підрозділі 2.4 дисертації, присвяченому гарантіям конституційно-правового статусу засуджених, авторка обґрунтовано акцентує увагу на необхідності розробки та вручення засудженим пам'ятки про їхні права. Однак у роботі недостатньо висвітлено питання про роль інститутів громадянського суспільства, зокрема, незалежних органів пробації, правозахисних організацій, омбудсмена - у системі гарантій конституційно-правового статусу засуджених. Враховуючи закритість пенітенціарних установ та реальну вразливість засуджених,

саме зовнішній громадський контроль є однією з ключових гарантій реалізації їхніх конституційних прав, і ця тема заслуговує на більш розгорнутий самостійний аналіз.

Висловлені зауваження та дискусійні положення мають суто науково-полемічний характер. Вони жодним чином не знижують загальної високої оцінки дисертаційного дослідження Дьякової А.А., не ставлять під сумнів достовірність, цінність та новизну отриманих нею результатів, а лише спрямовані на поглиблення наукової дискусії у надзвичайно важливій сфері розбудови вітчизняного пенітенціарного конституціоналізму.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях та відсутність порушень академічної доброчесності. Основні теоретичні положення, висновки, інноваційні концепти та практичні пропозиції дисертаційного дослідження Дьякової А.А. висвітлені здобувачкою з абсолютною повнотою. За темою дисертації опубліковано 9 наукових праць, що повністю відповідає сучасним вимогам до здобувачів ступеня доктора філософії. Серед них: 4 ґрунтовні наукові статті у фахових виданнях України та 1 публікація у науковому періодичному виданні іншої держави, а також 4 змістовні тези доповідей на авторитетних міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Опубліковані праці повністю відображають зміст дисертації, її ключові концептуальні підходи, логіку наукового пошуку та відповідають вимогам щодо публікації результатів дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

У поданій на захист дисертації повно, точно і вичерпно відображено зміст і принципові підходи наукового дослідження Дьякової А.А. Авторкою зроблено всі необхідні коректні посилання на використані джерела, нормативні акти та власні наукові публікації. Проявів академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації та/або будь-яких інших порушень академічної доброчесності, які здатні були б поставити під найменший сумнів самостійний характер виконаного дисертанткою дослідження, у рецензованій роботі не виявлено. Дисертація

виконана здобувачкою абсолютно самостійно, а сформульовані в ній наукові положення, теоретичні конструкції (як-от пенітенціарний конституціоналізм), позиції та висновки є результатом її особистих, кропітких наукових пошуків та аналітичної роботи.

Загальний висновок. Комплексний аналіз дисертаційної роботи Дьякової А.А. дозволяє констатувати, що поставлені дисертанткою завдання були виконані успішно, а головну мету дослідження - комплексне осмислення конституційно-правового статусу засуджених в Україні як особливого виду спеціального правового статусу досягнуто в повному обсязі.

У рецензованій дисертації міститься глибоке теоретичне узагальнення та ефективне вирішення надзвичайно важливого наукового завдання, що полягає у формуванні цілісної, сучасної концепції конституційно-правового статусу засуджених, розробленні новаторської доктрини пенітенціарного конституціоналізму та формулюванні детально обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення конституційного та кримінально-виконавчого законодавства України. Ці пропозиції враховують сучасні політико-правові реалії, найкращі європейські та міжнародні стандарти прав людини, а також невідворотні тенденції розвитку інформаційного суспільства.

Анотація адекватно та вичерпно відображає основний зміст дисертації. Дисертація Дьякової А.А. оформлена у відповідності до встановлених Міністерством освіти і науки України вимог, викладена бездоганною літературною українською мовою, витриманим науковим стилем, її наукові результати є достатньо репрезентативними, переконливими та теоретично обґрунтованими. За своїм змістом, застосованою методологією, обсягом опрацьованого матеріалу і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження повністю відповідає паспорту спеціальності 081 - Право.

Загалом дисертація «Конституційно-правовий статус засуджених в Україні», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, є якісною, завершеною,

самостійною науковою працею, яка має непересічне теоретичне та прикладне значення для вітчизняної науки конституційного права. Вона повністю відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 (зі змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024) «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка - Дьякова Альбіна Андріївна беззаперечно заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 - Право.

Офіційний рецензент:

**Доцент кафедри конституційного
і муніципального права
юридичного факультету
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
кандидат юридичних наук, доцент**

Марк ВОРОНОВ

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 17:52:07 07.06.2026

Назва файлу з підписом: Воронов М.М. Рецензія на дисертацію А.А. Дьякової. Червень 2026.docx.asice
Розмір файлу з підписом: 3.8 МБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Воронов М.М. Рецензія на дисертацію А.А. Дьякової. Червень 2026.docx
Розмір файлу без підпису: 3.9 МБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: Воронов Марк Миколайович

П.І.Б.: Воронов Марк Миколайович

Країна: Україна

РНОКПП: 2443211635

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 17:52:05 07.06.2026

Сертифікат виданий: КНЕДП monobank | Universal Bank

Серійний номер: 10FF6F932221FA000CCC1D000000001C1DAA216

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)

Формат підпису: 3 повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.04.06 13:00

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
професору Серьогіну Віталію Олександровичу
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора юридичних наук, професора
Белова Дмитра Миколайовича
на дисертацію Дьякової Альбіни Андріївни
«Конституційно-правовий статус засуджених в Україні»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 – Право за спеціальністю 081 – Право

Критичний аналіз дисертації А. А. Дьякової та наукових праць, опублікованих нею за обраною темою, дозволяють зробити такий висновок.

Актуальність і значущість теми представленої дисертаційного дослідження. Проблема забезпечення конституційно-правового статусу засуджених в Україні є однією з найважливіших на сучасному етапі розвитку державності. Зумовлено це тим, що з одного боку засуджені користуються всіма правами людини і громадянина, передбаченими Конституцією України, за винятком обмежень, визначених законом і встановлених вироком суду, а з іншого – тим соціальним запитом, що сформувався у суспільстві стосовно функціонування пенітенціарної системи та можливостей реалізації покарання, яке не може бути жорстоким, нелюдським та таким, що принижує гідність засудженого. Беручи до уваги те, що держава повною мірою відповідає за осіб, що перебувають під її контролем, до яких належить значна частина засуджених, то таких осіб можна віднести до вразливої категорії, порушення прав і свобод, яких може тягти за собою значні наслідки. Саме тому, враховуючи особливу місію держави в цілому та її пенітенціарної системи зокрема у сфері забезпечення законності та правопорядку, формування доктринальних підходів до конструювання збалансованого конституційно-правового статусу засуджених є запорукою належної організації покарань та захисту інтересів особи, суспільства та держави.

З огляду на суттєву увагу Конституції України до питань реального становища засуджених, проблематика конституційно-правового статусу засуджених повинна отримати свій розвиток та відбиття саме у доктрині конституційного права України. Проте на сьогодні відсутні комплексні наукові дослідження, присвячені теоретичним та практичним аспектам саме конституційно-правового статусу засуджених в Україні. Погляд дисертантки на названу проблематику з точки зору науки конституційного права України дозволить розкрити ті фундаментальні та найважливіші аспекти, які об'єктивно не можуть бути виявлені у межах дослідження інших юридичних наук. Так, зокрема, такий підхід дозволить поглянути на існуючі права, свободи та обов'язки засуджених критично та під кутом зору високих конституційних стандартів у цій сфері, а також сформувати наукове підґрунтя для докорінного реформування правового статусу засуджених та внутрішньо-організаційних механізмів його забезпечення.

Праці широкого кола вчених-юристів склали наукознавчу базу цього наукового дослідження. Натомість нормативну основу роботи у першу чергу становить чинна Конституція України, яка суттєву увагу приділяє питанням прав людини в цілому та окремих осіб (зокрема, і засуджених), а також формує загальне гуманістичне тло щодо реалізації покарання та організації і функціонування органів та установ виконання покарань. Крім того, до нормативної основи дослідження належить конституційне законодавство України, законопроект про пенітенціарну систему від 2021 року та інші документи. Емпіричну базу дослідження складають юридичні позиції Конституційного Суду України, дані соціологічних досліджень та офіційної статистики з питань забезпечення основних прав і свобод людини у процесі виконання покарань.

Практична значущість цього дисертаційного дослідження зумовлена тим, що його результати можуть бути використані у науково-дослідній діяльності, законотворчості, правовому вихованні, а також у навчальному процесі, та слугуватимуть доктринальною основою для продовження конституційної

реформи в частині забезпечення основних прав та свобод людини в цілому та тих осіб, що відбувають покарання у межах пенітенціарної системи.

За таких обставин тема дисертаційного дослідження А. А. Дьякової виглядає гостро актуальною, своєчасною і вкрай важливою для розбудови Української держави та розвитку вітчизняного конституціоналізму в руслі провідних світових тенденцій.

Мета дослідження окреслена цілком коректно і правильно, а його задачі сформульовані чітко, послідовно й досить повно для досягнення означеної мети. *Об'єкт і предмет* дослідження визначені досить лаконічно, але точно й правильно, вони повною мірою відповідають обраній темі й цілком укладаються в межі наукової спеціальності 081-Право.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації А. А. Дьякової, є достатньо обґрунтованими й переконливими, що забезпечено вдало обраною методологією дослідження, міцною джерельною базою, а також належною апробацією шляхом оприлюднення відповідних матеріалів у фахових виданнях та на наукових форумах.

Методи дослідження, обрані дисертанткою, відповідають сучасному стану розвитку методології науки та є цілком адекватними поставленим цілям і задачам. Набір використаних авторкою загальних і спеціальних методів дослідження є доволі традиційним для вітчизняної юриспруденції та включає в себе системно-структурний метод та метод сходження від абстрактного до конкретного, конкретно-історичний метод, методу аналогії, логіко-юридичний метод і метод прогнозування, логіко-семантичного методу, формально-юридичний (догматичний), порівняльно-правовий та інші методи.

Достовірність результатів дослідження підтверджена їх апробацією на чотирьох міжнародних науково-практичних конференціях, а також обговоренням на засіданнях кафедри конституційного і муніципального права Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Наукова новизна отриманих результатів обумовлена тим, що дисертація є першою в сучасній конституційно-процесуальній доктрині комплексною науковою працею, в якій надано змістовну характеристику конституційно-правовому статусу засуджених, запропоновано науково-обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства у цій сфері та пропонується запровадження пенітенціарного конституціоналізму як виду конституціоналізму, якому притаманний особливий режим взаємодії правової держави в особі пенітенціарної системи та засудженого, що гарантує збереження останньому повноцінної людської гідності через запровадження оптимального режиму відбування покарання та дотримання пропорційності при запровадженні право обмежень.

Наукове і практичне значення одержаних результатів є досить істотним і полягає у тому, що сформульовані в роботі положення, висновки і рекомендації можуть бути успішно використані як у нормотворчій діяльності, так і у правозастосуванні, науково-дослідній сфері, у навчальному процесі, а також у правовиховній діяльності. Дисертація може слугувати основою для широкої наукової дискусії щодо подальших шляхів реформування чинної Конституції України та пенітенціарної системи.

Структура дисертації є цілком виправданою метою і завданнями дослідження, вона дозволила авторці послідовно, комплексно і досить розлого розкрити обрану тему. Дисертація складається з анотації, вступу, двох розділів, що охоплюють сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел.

У вступі обґрунтовується актуальність обраної теми, ступінь її наукової новизни, визначаються об'єкт, предмет, мета, задачі та методи дослідження, джерельна база, а також основні положення, котрі виносяться на захист, підкреслюється теоретичне та практичне значення отриманих результатів. У першому розділі дисертації розкриваються теоретичні засади конституційно-правового статусу засуджених, а саме розглядаються засуджені як суб'єкти конституційних прав, свобод і обов'язків, висвітлюються ключові аспекти становлення та розвитку конституційно-правового статусу засуджених в

Україні, а також аналізуються міжнародно-правові засади та зарубіжний досвід конституційного регулювання правового становища засуджених. У свою чергу, у другому розділі дисертації у межах відповідних підрозділів розкривається структура конституційно-правового статусу засуджених в Україні. У висновках відображено найбільш важливі наукові та практичні результати дисертаційного дослідження.

Загальна характеристика змісту дисертаційного дослідження.

Загалом, дисертація, яка виконана у формі спеціально підготовленого рукопису, являє собою глибоке, комплексне, якісно оформлене наукове дослідження.

Дисертанткою вперше запропоновано запровадження пенітенціарного конституціоналізму як виду конституціоналізму, якому притаманний особливий режим взаємодії правової держави в особі пенітенціарної системи та засудженого, що гарантує збереження останньому повноцінної людської гідності через запровадження оптимального режиму відбування покарання та дотримання пропорційності при запровадженні право обмежень.

Сформульовано підхід, пов'язаний із втіленням вимог пенітенціарного конституціоналізму щодо реалізації компенсаторної складової конституційно-правового статусу засуджених (правові принципи, права, права-гарантії). З огляду на це, така складова повинна забезпечити: 1) збалансованість та цілісність конституційно-правового та інших похідних від нього правових статусів засуджених; 2) поетапну, сталу та послідовну конституціоналізацію прав і свобод засуджених; 3) сприяння реалізації головного призначення відповідної категорії суб'єктів – засуджених та пенітенціарної системи, забезпечуючи таку взаємодію людини та держави, що не суперечила б принципу людиноцентризму; 4) виконання такого перспективного завдання у вигляді належного відбування покарання та досягнення останнім тих завдань, що на нього покладається законом, а також забезпечення законності, правопорядку та дисципліни у державі та суспільстві в цілому.

А. А. Дьяковою запропоновано розуміння юридичної відповідальності

засуджених як елемента, що, не входячи безпосередньо до структури конституційно-правового статусу засуджених, є з одного боку підставою для набуття такого статусу, а з іншого – може виступати чинником для подальшої трансформації такого статусу з більш суттєвим рівнем правообмеження. Характеристика юридичної відповідальності як однієї з підстав набуття такого статусу пов'язана з тим, що статус засудженого набувається саме на основі юридичної відповідальності у результаті вчиненого правопорушення. Якщо б особа не вчинила кримінального правопорушення та не несла у результаті цього юридичної (кримінальної) відповідальності, то вона б і не набула статусу засудженого. У свою чергу, розуміння юридичної відповідальності як чинника трансформації відповідного статусу пов'язано з тим, що таку якість вона набуває у разі вчинення особою вже у статусі засудженого правопорушення та несення відповідного виду юридичної відповідальності з більш суттєвими правообмеженнями.

Удосконалено теоретичні положення щодо розуміння засуджених як повноцінних носіїв конституційних прав і свобод через урахування низки обставин як юридичного характеру, так і фактичного. Єдність фактичного і юридичного витікає з особливостей конституційно-правового статусу особи, оскільки цей статус з одного боку передбачає закріплення його відповідних елементів у Конституції України (юридичні обставини), а з іншого – він передбачає таке становище особи, за якого чітко прослідковуються важливі аспекти взаємодії як з державою, так і з суспільством, а також має місце соціальна значущість фактичного становища такої особи та / або її діяльності (фактичні обставини).

Підходи щодо структурної компоновки елементів конституційно-правового статусу засуджених, яка базується на Конституції України та передбачає послідовне закріплення та розкриття прав, свобод, законних інтересів, а лише після них обов'язків.

Розуміння правових принципів конституційно-правового статусу засуджених (верховенство права, законність, рівність та рівноправність тощо) як

потужних доміант, що здійснюють стабілізуючий, гарантуючий та актуалізуючий вплив на такий статус та в цілому, реальне становище засуджених двома шляхами. По-перше, вони здійснюють вплив на правотворчість у сфері формування правових засад як реального становища засуджених, так і функціонування пенітенціарної системи та процесу відбування покарання. По-друге, вони впливають безпосередньо на конституційно-правовий статус, визначаючи особливості реалізації відповідних норм або виступаючи основою для урегулювання відповідної ситуації за умови відсутності чи пробільності потрібних правових норм. Принципи конституційно-правового статусу засуджених, спираючись на принципи загально конституційного статусу мають свою специфіку, яка відбиває, у першу чергу, потребу виконання цілей та задач виконання покарання та здійснення державної пенітенціарної політики.

Розуміння закономірностей між запровадженням на рівні окремих конституцій високих стандартів прав засуджених та історичними проблемами функціонування пенітенціарних систем у відповідних країнах.

Теоретичні підходи до розуміння обґрунтованості ухвалення вироків іменем України не лише потребою визначення базового суб'єкта відповідальності за правосудність вироків, але й необхідністю визначення того, хто буде відповідати за подальшу долю особи, які вчинила кримінальне правопорушення та яка відбуває покарання.

Також дістали подальшого розвитку підходи щодо визначення основних чинників, які актуалізують правообмежувальну функцію Конституції України у пенітенціарній сфері, до яких віднесено: 1) наявність у цій сфері суб'єктів зі значними владними повноваженнями щодо окремих осіб чи груп, що не мають на противагу таким суб'єктам владних повноважень та є фактично і юридично не рівними ним; 2) закритість установ, де реалізуються відповідні владні повноваження, що тягне за собою мінімальність, а у деяких випадках і повну відсутність здійснення зовнішнього соціального контролю; 3) невідворотність наслідків протиправної діяльності суб'єктів владних повноважень щодо засуджених та спотворення цілей, які у демократичному суспільстві стоять

перед покаранням.

Наукові підходи до інтерпретації положень частини 3 статті 63 Конституції України в аспекті конструювання конституційно-правового статусу засуджених. Запропоновані підходи передбачають такі аспекти: 1) про користування конституційними правами та про відповідні обмеження ідеться на конституційному рівні, що підкреслює особливий підхід конституцієдавця до вирішення питань гарантування прав і свобод засуджених; 2) вищенаведені положення устанавлюють загальне правило, у відповідності до якого засуджені користуються всіма правами людини й громадянина, передбаченими Конституцією України. Саме тому, обмеження тих чи інших прав і свобод фактично розглядається як виняток; 3) винятковий характер обмежень прав і свобод засуджених знаходить свій прояв у чіткій вказівці на юридичний механізм таких обмежень.

Пропозиції щодо підсилення гарантій конституційно-правового статусу засуджених, що полягають у розробці, поширенні та врученні під підпис всім засудженим пам'ятки (у паперовому вигляді та можливо у вигляді додатку до планшету).

Пропозиції щодо удосконалення положення частини третьої статті 63 Конституції України та формулювання його у такому вигляді: «Засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду з урахування потреби у повноцінному розвитку особистості засудженого». Така пропозиція подається у контексті формування конституційного запобіжника щодо необґрунтованих обмежень конституційних прав і свобод засуджених, а також конституційної передумови для досягнення покаранням тих гуманістичних цілей, які повинні формулюватися з урахуванням досягнень сучасного пенітенціарного конституціоналізму.

Підходи до побудови кримінально-виконавчого законодавства з урахуванням принципу верховенства права, який буде виступати як гарантія належної його реалізації та удосконалення шляхом наповнення конституційно-

правового статусу засуджених сучасними інтерпретаціями прав людини та підходами до розумного обмеження державно-правового примусу.

Пропозиції щодо поступового звуження реалізації інституту судимості та приведення його до сучасних гуманістичних та конституційних вимог, обмеживши її реалізацію лише щодо виконання публічно-владних повноважень.

Конституційні підстави для обмеження прав і свобод засуджених шляхом доповнення у частині першій статті 64 Конституції України після слів «Конституцією України» словами такого змісту: та встановлених законом з метою забезпечення національної безпеки, громадського порядку, здоров'я населення, попередження злочинів та належного відбування покарання.

Підходи щодо безпосереднього застосування конституційних принципів та загальних засад права (всіх загально-правових принципів) у межах правореалізації та зокрема правозастосування у сфері правового становища засуджених у разі неповноти, неясності, суперечливості чи відсутності законодавства, яке регулює відповідні суспільні відносини.

Зауваження щодо окремих положень дисертації. Загалом позитивно оцінюючи дисертацію А. А. Дьякової, необхідно звернути увагу на окремі недостатньо обґрунтовані чи спірні положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень дисертантки або дискусії під час публічного захисту:

1. На с. 18 дисертації авторкою виділяється пенітенціарний конституціоналізм з огляду на важливість галузевого втілення положень сучасного конституціоналізму та його ідей. Формулюючи таку обґрунтовану та цікаву пропозицію, дисертантка спирається як на загальний концепт конституціоналізму, так і наводить приклади «галузевих конституціоналізмів» – адміністративного, інформаційного тощо. Разом із тим, взаємозв'язок та співвідношення пенітенціарного конституціоналізму з іншими «галузевими» видами конституціоналізму у дисертаційному дослідженні не розкрито.

2. Дисертанткою у підрозділі 1.3. було досить ретельно проаналізовано міжнародно-правові засади та зарубіжний досвід конституційного регулювання

правового становища засуджених. Такий підхід мав би дати підстави для формулювання пропозицій щодо удосконалення як Конституції України, так і кримінально-виконавчого законодавства в частині закріплення та реалізації прав і свобод засуджених. Чинний КВК України було ухвалено 11 липня 2003 року та до нього вже було внесено багато змін і доповнень. Зважаючи на сьогодишню тенденцію до рекодифікації базових кодексів (зокрема, ідеться про Цивільний кодекс України та Кодекс України про адміністративні проступки), то недоліком дисертаційного дослідження вбачається те, що авторка не висловила свого ставлення до рекодифікації кримінально-виконавчого законодавства.

3. У підрозділі 1.3. дисертантка наводить непоодинокі приклади того, як засади правового статусу засуджених у зарубіжних країнах отримують закріплення на конституційному рівні, втім у дисертації відсутній аналіз причин такого закріплення та їх порівняння з причинами, які призвели до появи в чинному Основному Законі України частини третьої статті 63.

4. На сторінці 180 дисертаційного дослідження пропонується частину першу статті 64 Конституції України доповнити після слів «Конституцією України» словами такого змісту: та встановлених законом з метою забезпечення національної безпеки, громадського порядку, здоров'я населення, попередження злочинів і окремо вказати на таку ціль як належне відбування покарання та досягнення покаранням відповідних цілей. При цьому вказується на те, що запровадження такої узагальнюючої норми, де буде акумульовано відповідні цілі, суттєво доповнить конституційний текст, створить умови для належного обмеження прав і свобод, у тому числі, і засуджених, а також буде відповідати міжнародним стандартам. Разом із тим, виникає питання про те, де повинні бути визначені «відповідні цілі покарання»: у Конституції чи в законі? Якщо відповідні цілі будуть визначені у законі, то чи існують критерії щодо їхнього реального наповнення? Адже волонтаристський підхід до цього питання може спотворити дію всіх вище запропонованих конституційних запобіжників щодо необґрунтованого обмеження прав і свобод засуджених.

Однак, незважаючи на висловлені вище зауваження, дискусійні положення

та рекомендації, дисертація здобувачки наукового ступеня Дьякової Альбіни Андріївни «Конституційно-правовий статус засуджених в Україні» є цілісною науковою працею, написана на належному науковому рівні, з достатнім використанням конституційного законодавства та спеціальної літератури, має наукову теоретичну і практичну цінність. Маємо надію, що висловлені побажання стануть предметом подальших наукових пошуків здобувача наукового ступеня.

Загалом за результатами проведеного критичного аналізу можемо зробити наступні **висновки**:

1. Дисертація Дьякової Альбіни Андріївни «Конституційно-правовий статус засуджених в Україні» є самостійною оригінальною кваліфікованою працею, яка містить теоретично обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для конституційно-правової науки і полягає у формуванні цілісної концепції конституційно-правового статусу засуджених в Україні. Аналіз змісту представленої дисертації дозволяє зробити висновок про високий рівень виконання здобувачкою поставленого наукового завдання та оволодіння нею методологією наукової діяльності.

2. Основні теоретичні положення і висновки дисертації повною мірою викладені у 9 наукових публікаціях, з яких 4 наукових статей у фахових виданнях України, 1 наукова стаття у міжнародному науковому журналі, а також тези 4 доповідей на науково-практичних конференціях. Усі названі публікації є достатньо обґрунтованими, вони цілком відповідають темі дисертації та вимогам академічної доброчесності.

3. Дисертація відповідає спеціальності 081 – Право, а також вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової

установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12 січня 2017 р. № 40.

4. Здобувачка наукового ступеня Дьякова Альбіна Андріївна на основі прилюдного захисту своєї дисертації на тему «Конституційно-правовий статус засуджених в Україні» заслугує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право (галузь знань 08 – Право).

Офіційний опонент:

професор кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
доктор юридичних наук, професор

Дмитро БЄЛОВ

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 21:35:58 10.06.2026

Назва файлу з підписом: Відгук Дякова.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 11.2 МБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: Відгук Дякова.pdf
Розмір файлу без підпису: 11.4 МБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: БЕЛОВ ДМИТРО МИКОЛАЙОВИЧ
П.І.Б.: БЕЛОВ ДМИТРО МИКОЛАЙОВИЧ
Країна: Україна
РНОКПП: 2962402118
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 21:35:57
10.06.2026
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000217874012B009706
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.04.06 13:00

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
професору Серьогіну Віталію Олександровичу
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

ВІДГУК

**офіційного опонента, кандидатки юридичних наук,
старшої наукової співробітниці сектору порівняльного правознавства
НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування
НАПрН України, доцентки Жук Наталії Анатоліївни
на дисертацію Дьякової Альбіни Андріївни
«Конституційно-правовий статус засуджених в Україні»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
з галузі знань 08 – Право
за спеціальністю 081 – Право**

Актуальність і значущість теми представленого дисертаційного дослідження. Дотримання конституційно-правового статусу засуджених є критично важливим для забезпечення гуманності системи і базових потреб людини, запобігання тортурам, гарантування права на доступ до правосуддя та ефективної правової допомоги. Окрім цього, належне забезпечення прав, свобод, законних інтересів та обов'язків засуджених сприяє їхній подальшій вдалій ресоціалізації після звільнення, що важливо для правопорядку у державі і стабільного розвитку суспільства за всіх часів і є одним із базових індикаторів демократії та верховенства права.

Ця проблема знайшла своє відображення й у стратегічних завданнях, визначених в Указі Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» (2019), пунктом 16 якого передбачено «сприяння побудові миролюбного і відкритого суспільства в інтересах сталого розвитку, забезпечення доступу до правосуддя для всіх і створення ефективних, підзвітних та заснованих на широкій участі інституцій на всіх рівнях», ареал якого передбачає необхідність визначення та вирішення проблемних питань, які постають у практиці виконання кримінальних покарань та роботі з засудженими

з урахуванням європейських і світових стандартів дотримання прав людини. Значення цієї проблематики підкреслюється тим, що вона посідає значне місце в Щорічних доповідях Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, відображається в урядових звітах щодо виконання Україною євроінтеграційних вимог та є об'єктом моніторингу з боку наднаціональних інституцій на предмет стану адаптації українського законодавства до вимог Європейського суду з прав людини та мінімальних стандартних правил ООН щодо поводження з в'язнями.

Наукова актуальність дослідження проблематики конституційно-правового статусу засуджених в Україні зумовлена, у тому числі, необхідністю приведення вітчизняної пенітенціарної системи у відповідність з міжнародними стандартами захисту прав людини.

З урахуванням цього, тема дисертаційного дослідження А. А. Дьякової виглядає актуальною, важливою та своєчасною у світлі необхідності ствердження України як правової держави та розвитку вітчизняного пенітенціарного конституціоналізму в руслі провідних світових тенденцій.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації А. А. Дьякової, є достатньою мірою обґрунтованими і переконливими.

Дослідження проведено з використанням таких загальних методів наукового пізнання, як системно-структурний та метод сходження від абстрактного до конкретного, а також низки спеціальних методів, включаючи конкретно-історичний, формально-догматичний, порівняльно-правовий, класифікації, аналогії, логіко-юридичний і логіко-семантичний.

Достовірність результатів дослідження підтверджена їх апробацією на чотирьох міжнародних науково-практичних конференціях, а також обговоренням на засіданнях кафедри державно-правових дисциплін Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Загальна характеристика роботи. У дисертації чітко визначено мету, об'єкт і предмет дослідження, що обумовило його зміст та загальну структуру

роботи. Для досягнення поставленої мети дисертантка поставила завдання, які були вирішені у процесі роботи над дослідженням та відображені у висновках і положеннях наукової новизни, винесених на захист.

Структура дисертації є логічною, послідовною та відповідає обраній проблематиці дослідження. Дисертація складається з анотації, вступу, двох розділів, що охоплюють сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і 1 додатку. У першому розділі дисертації у контексті дослідження теоретичних засад конституційно-правового статусу засуджених розкриваються питання природи засуджених як суб'єктів конституційних прав, свобод і обов'язків, становлення та розвиток конституційно-правового статусу засуджених в Україні, а також аналізуються міжнародно-правові засади та зарубіжний досвід конституційного регулювання правового становища засуджених. У другому розділі досліджується структура конституційно-правового статусу засуджених в Україні, зокрема, поняття та елементи конституційно-правового статусу засуджених, система і зміст його принципів права, свободи та обов'язки як осердя конституційно-правового статусу засуджених та його гарантії. Завершується робота формуванням узагальнюючих висновків, бібліографічним переліком використаних джерел та 1 додатком.

Виклад матеріалу є доволі поступовим і системним, висновки отримали належне наукове та практичне обґрунтування й апробацію.

Джерельна база дослідження (185 найменувань) в цілому може розглядатися як достатня для розкриття змісту дисертаційної роботи в межах сформульованих завдань.

Загальна характеристика змісту дисертаційного дослідження. Представлена дисертація, яка виконана у формі спеціально підготовленого рукопису, являє собою загалом належне оформлене наукове дослідження, в якому здійснений аналіз конституційно-правового статусу засуджених в Україні.

В ході дослідження природи засуджених як суб'єктів конституційних прав, свобод і обов'язків (1.1) дисертантка підкреслює значення єдності юридичного і фактичного аспектів, у тому числі, при конституціоналізації правового статусу

засуджених (с. 21). В контексті цього дисертанткою розкривається особлива система взаємодії між засудженими та державою (адміністрацією установ виконання покарань) на основі кримінально-виконавчого законодавства (с. 23) та підкреслюється залежність засуджених від держави, з огляду на що нею робиться слушний наголос на ознаці їх вразливості, особливо, такої підкатегорії засуджених, як жінки та діти (с. 28-29). Підкреслюючи обмежувальну функцію Конституції України, авторка апелює до цілей призначенні покарання у суспільстві (с. 30) і звертає увагу на проблеми організації та функціонування пенітенціарної системи, а також на проблеми, які виникають у засуджених після звільнення з місць позбавлення волі (с. 31-32).

Дослідження становлення та розвитку конституційно-правового статусу засуджених в Україні (1.2) здійснюється дисертанткою через викриття зв'язку цього процесу з «історією гуманізму та поступальним становленням концепції людиноцентризму» (с. 34) та значення Основного Закону як запобіжника «неможливості дегуманізації реального правового становища засуджених» (с. 35). В контексті цієї проблематики авторка логічно аналізує трансформацію підходів до визначення правового статусу засуджених у межах трьох етапів – дорадянського, починаючи з часів Давньої Русі, радянського і сучасного (с. 37-46, 49-50), з правовими досягненнями якого авторка пов'язує початок формування в Україні феномену «пенітенціарного конституціоналізму» (с. 46-49). В межах здійснення порівняльного огляду міжнародно-правових засад та зарубіжного досвіду конституційного регулювання правового становища засуджених (1.3), дисертантка апелює до актів ООН, зокрема, Загальної декларації з прав людини (1948) та Міжнародного пакту про громадянські та політичні права (1966), актів Ради Європи, а також до конституційної практики низки країн світу, включаючи Аргентину, Польщу, Іран, Єгипет, Іспанію, ФРН, Швейцарію, Фінляндію, Бразилію, ПАР (с. 50-53, 58-61, 70), особливу увагу приділяючи досвіду США в цій частині (с. 53-57).

В процесі аналізу поняття та елементів конституційно-правового статусу засуджених (2.1) на основі доктринальних підходів дисертантка, наголошуючи

на особливому становищі засуджених в суспільстві (с. 83), підкреслює усічений характер їх конституційно-правового статусу (с. 84), з огляду на що звертає увагу на необхідність забезпечення в ньому компенсаторної складової (с. 86). Логічно крокуючи через дослідження ознак конституційно-правового статусу як загального феномену (с. 87-88, дисертантка виявляє ознаки конституційно-правового статусу засуджених (с. 92-106) та формує засади авторського бачення сукупності елементів конституційно-правового статусу засуджених (с. 108).

Досліджуючи систему і зміст принципів конституційно-правового статусу засуджених в Україні (2.2), авторка розкриває їх вплив на цей статус та його елементи через правотворчість та правореалізацію (с. 109-112, 125), підкреслюючи їх регулятивну значущість та значення як «чинника стабільності та динамізації цієї правової конструкції та «запобіжника для недопущення зловживання повноваженнями» (с. 117-118, 123). В контексті розкриття феноменів прав, свобод, законних інтересів та обов'язків як осереддя конституційно-правового статусу засуджених в Україні (2.3) в роботі підкреслюється їх зв'язок з ухваленням Конституції України у 1996 році (с. 130) та значення частини 3 статті 63 останньої, на основі чого здійснюється їх аналіз як чотирьох окремих і водночас взаємопов'язаних структурних елементів конституційно-правового статусу засуджених (с. 130-150). В межах цього ж підрозділу в роботі обґрунтовується зв'язок між забезпеченням конституціоналізації прав і свобод засуджених в Україні та процесом становлення пенітенціарного конституціоналізму, з потенціалом якого пов'язуються сподівання на позитивні трансформації законодавчого та інституційно-організаційного забезпечення діяльності пенітенціарної системи в Україні (с. 151-154).

В якості самостійної проблематики з опорою на аналіз чинного законодавства України в частині забезпечення прав, свобод і законних інтересів людини у кримінально-процесуальній та кримінально-виконавчій сферах в дисертації здійснено дослідження гарантій конституційно-правового статусу засуджених (2.4), включаючи загальні соціальні, політичні, ідеологічні,

економічні (с. 158-163) та спеціальні юридичні (нормативно-правові та інституційно-організаційні) гарантії (с. 163-169). Окрема увага авторкою приділена недержавним засобам забезпечення додержання законів в установах виконання покарань, зважаючи на значення суспільного контролю з боку інституцій громадянського суспільства у процесі розбудови в Україні правової держави (с. 169), а також міжнародним засобам такого контролю, насамперед, діяльності Європейського Суду з прав людини, з огляду на значення його практики для судової системи України (с. 165). В результаті цього аналізу через виявлення специфіки національного інституційного механізму реалізації організаційних гарантій конституційно-правового статусу засуджених дисертанткою висувуються певні пропозиції щодо удосконалення процесу забезпечення обізнаності засуджених стосовно їх прав, свобод, законних інтересів та обов'язків (с. 170-171).

Серед положень наукової новизни, які характеризуються як такі, що розроблені в дисертації уперше, вважаємо за доцільне насамперед та особливо позитивно відзначити і підтримати пропозицію запровадження пенітенціарного конституціоналізму як виду конституціоналізму, якому притаманний особливий режим взаємодії правової держави в особі пенітенціарної системи та засудженого, що гарантує збереження останньому повноцінної людської гідності через запровадження оптимального режиму відбування покарання та дотримання пропорційності при запровадженні право обмежень (с. 6-7). Визнання нами особливого наукового значення цієї пропозиції, висунутої в дисертації в продовження обґрунтування українськими ученими існування галузевих різновидів конституціоналізму - адміністративного, цифрового та інших (с. 46-49), пояснюється тим, що у західних наукових колах цей концепт вже давно існує та функціонує через ширші, усталені правові категорії, а саме - через стандарти Європейського суду з прав людини, зокрема, через заборону катувань (Стаття 3 Європейської конвенції з прав людини) та європейські пенітенціарні правила терміни, а також через терміни «Рух за права ув'язнених», «конституціоналізм восьмої поправки» та «належна правова процедура» (П'ятнадцята та

Чотирнадцять поправок до Конституції США), крізь призму яких суди США здійснюють захист засуджених від жорстокого поводження.

У контексті цього аспекту маємо підкреслити підтримку сформульованого в роботі розуміння пенітенціарного конституціоналізму як теоретико-прикладної конструкції для визначення системи ідей та практик захисту прав людини у місцях позбавлення волі (с. 49) та «виду конституціоналізму, що викликаний конкретним етапом розвитку Української держави та базується на здобутках сучасної доктрини конституційного права і полягає у втіленні верховенства права, прав людини у межах функціонування пенітенціарної системи та передбачає формування практики обмеженого здійснення державно-правового примусу гуманістичними засадами цивілізованого розвитку соціуму та конституційно-правового статусу засудженого» (с. 76-77, 154).

Серед інших положень наукової новизни нашої підтримки заслуговують положення стосовно запровадження підходу щодо реалізації у контексті вимог пенітенціарного конституціоналізму компенсаторної складової конституційно-правового статусу засуджених (правові принципи, права, права-гарантії), яка повинна забезпечити низку цілей, а саме: збалансованість та цілісність конституційно-правового та інших похідних від нього правових статусів засуджених; поетапну, сталу та послідовну конституціоналізацію прав і свобод засуджених; сприяння реалізації головного призначення відповідної категорії суб'єктів – засуджених та пенітенціарної системи, забезпечуючи таку взаємодію людини та держави, що не суперечила б принципу людиноцентризму; виконання такого перспективного завдання у вигляді належного відбування покарання та досягнення останнім тих завдань, що на нього покладається законом, а також забезпечення законності, правопорядку та дисципліни у державі та суспільстві в цілому (с. 8).

Маємо відзначити наукову новизну пропозицію розуміти юридичну відповідальність засуджених як елемента, що, не входячи безпосередньо до структури конституційно-правового статусу засуджених, є з одного боку підставою для набуття такого статусу, а з іншого може виступати чинником для

подальшої трансформації такого статусу з більш суттєвим рівнем право обмеження (с. 8).

Заслуговує на нашу схвальну оцінку здійснене в дисертаційній роботі удосконалення положень щодо:

- підходів стосовно структурної компоновки елементів конституційно-правового статусу засуджених, яка базується на Конституції України та передбачає послідовне закріплення та розкриття прав, свобод, законних інтересів, а лише після них обов'язків;

- розуміння правових принципів конституційно-правового статусу засуджених (верховенство права, законність, рівність та рівноправність тощо) як потужних доміант, що здійснюють стабілізуючий, гарантуючий та актуалізуючий вплив на такий статус та в цілому, реальне становище засуджених двома шляхами;

- розуміння закономірностей між запровадженням на рівні окремих конституцій високих стандартів прав засуджених та історичними проблемами функціонування пенітенціарних систем у відповідних країнах.

Серед наукових положень, які в дисертаційному дослідженні набули подальшого розвитку, заслуговують на підтримку:

- підходи щодо визначення основних чинників, які актуалізують правообмежувальну функцію Конституції України у пенітенціарній сфері;

- наукові підходи до інтерпретації положень частини 3 статті 63 Конституції України в аспекті конструювання конституційно-правового статусу засуджених;

- підходи до побудови кримінально-виконавчого законодавства з урахуванням принципу верховенства права.

Дискусійні положення дисертації. Відзначаючи достатній рівень представленого на рецензування дисертаційного дослідження Дьякової А. А., його практичну значимість та наукову новизну, слід констатувати, що в роботі містяться положення, які є спірними, дискусійними, потребують подальшого уточнення та удосконалення, у тому числі, наступні:

1. Так, на рівні наукової новизни висновків і висновків висувається «пропозиція щодо удосконалення положення частини третьої статті 63 Конституції України та доповнення її норми, що «Засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду» словосполученням «з урахуванням потреби у повноцінному розвитку особистості засудженого» з урахуванням потреби у повноцінному розвитку особистості засудженого» (с. 10, 80), що не вважається нами змістовно доцільним, враховуючи наступне.

Категорія «особистість», яка розуміється як «типовий спосіб людини сприймати, мислити та діяти», є відносною з точки зору моралі та етики і не означає апріорі позитивну характеристику людини та її здатність мислити і діяти зразково з точки зору закону. Більш того, засуджений, як і будь-яка інша людина, може існувати як абсолютно аморальна особистість, яка свідомо ігнорує загальноприйняті етичні норми, а його поведінка може включати цинізм, обман або відверте нехтування правами інших. Отже, «повноцінний розвиток» такої особистості засудженого сприятиме досягненню цілей, протилежних цілям юридичної відповідальності. Окрім цього, оскільки однією з функцій покарання є виховна, акцент у разі визнання необхідності внесення змін до Конституції України в цій частині, доцільніше, на нашу думку, робити на тому, що обмеження прав людини і громадянина мають враховувати необхідність, у першу чергу, перевиховання засудженого, формування у нього законослухняної поведінки, поваги до прав інших людей та суспільних норм, що в комплексі запобігає вчиненню нових злочинів.

2. Попри загальне позитивне сприйняття ідеї щодо необхідності підсилення гарантій конституційно-правового статусу засуджених, у тому числі, шляхом «поширення контролю громадянського суспільства над ...установами пенітенціарної системи» (с. 176, п. 9 Висновків до Розділу 2), пропозицію щодо запровадження «розробки, поширення та вручення під підпис всім засудженим пам'ятки (у паперовому вигляді та можливо у вигляді додатку до планшету) про права, свободи та механізми їх реалізації та захисту, яка передбачена законом та

її наявність у кожного засудженого є предметом перевірки з боку відповідних суб'єктів», озвучену на рівні висновків (с. 171) та положень наукової новизни, що дістали подальшого розвитку (с. 9), не можна вважати змістовно цілком інноваційною, враховуючи наявність правового врегулювання в Україні цього питання у статті 107 Кримінально-виконавчого кодексу України, згідно якої адміністрація установи виконання покарань або слідчого ізолятора зобов'язана надати засудженим інформацію про їхні права та обов'язки (ст. 8 КВК України), а також роз'яснити умови відбування покарання, що здійснюється під особистий підпис одразу після прибуття засудженого до установи в процесі його реєстрації.

3. Недостатньо обґрунтованими уявляються позиції наукової новизни в контексті «удосконалення теоретичних підходів до розуміння обґрунтованості ухвалення вироків іменем України не лише потребою визначення базового суб'єкта відповідальності за правосудність вироків, але й необхідністю визначення того, хто буде відповідати за подальшу долю особи, які вчинила кримінальне правопорушення та яка відбуває покарання» (с. 9) та «пропозиції щодо поступового звуження реалізації інституту судимості та приведення його до сучасних гуманістичних вимог конституційних вимог, обмеживши її реалізацію лише щодо виконання публічно-владних повноважень» (с. 10).

4. В ході дослідження дисертанткою історичних аспектів правового статусу засуджених від часів Давньої Русі до сучасного часу (підрозділ 1.2) у межах дослідження дорядянських часів нею випущена з уваги специфіка цього аспекту за часів знаходження окремих територій сучасної України у складі Австро-Угорської та Російської імперій. Ця прогалина знайшла своє відображення й на рівні висновків роботи, в яких зазначено, що «в історії дорядянської України питання, пов'язані з правовою політикою відбування покарання та статусом засуджених отримали певне закріплення перш за все у Статуті Великого Князя Ярослава, Конституції УНР, а також у Законах про тимчасовий державний устрій України Гетьмана Павла Скоропадського» (с. 49, 75).

Втім, враховуючи наявність достатньої правової бази для правової політики в цій сфері в Австро-Угорщині (зокрема, Кримінального кодексу 1852

року, який діяв в межах Галичини та Буковині) та Російській імперії (Звід законів (1832/1835), Уложення про покарання кримінальні та виправні (1845), Устав про засланців (1822, 1895 та 1909), Кримінальне уложення (1903)), увага до цього аспекту була б доцільною з огляду виявлення як загальних закономірностей гуманізації правового статусу засуджених, так і результатів порівняльно-правового аналізу їх становища на різних територіях сучасної України, що сприяло б формулюванню більш зважених висновків в цій частині роботи.

5. Висновок дисертантки, що «громадянство також не слід включати до структури такого статусу» (пункт 14 Висновків до Розділу 2, с. 178) вважаємо недостатньо обґрунтованим, у тому числі, з огляду на неврахування нею низки важливих відмінностей у правовому статусі засуджених у питанні порядку відбування покарання, що пов'язано з наявністю або відсутністю у них певних прав в залежності від фактору громадянства (так, засуджені іноземці мають гарантоване право на дипломатичний захист, а іноземці, засуджені до позбавлення волі, можуть бути передані для подальшого відбування покарання до країни, громадянами якої вони є; громадяни ж України, які вчинили злочин за межами країни, не можуть бути видані іншій державі, але підлягають відповідальності за українськими законами).

6. Апелюючи у межах підрозділу 1.2 до світових та європейських стандартів конституційно-правового статусу засуджених, дисертантка лишає поза увагою низку ключових міжнародно-правових актів в цій сфері, зокрема, правові акти ЄС, включаючи Договір про ЄС (1992) і Договір про функціонування ЄС (1957|2007), в яких закріплені принципи поваги до прав людини та зобов'язання інституцій ЄС і держав-членів дотримуватися стандартів Ради Європи, а також Хартію основних прав ЄС (2000), який є головним конституційним документом ЄС, в якому, окрім іншого, встановлена абсолютна заборона катувань та нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження. Водночас, увага до цих актів в контексті теми і завдань дослідження була б доречною, враховуючи євроінтеграційні прагнення України.

7. В роботі значною мірою не дотримано правил офіційно-ділового стилю

при згадуванні нормативно-правових актів та рішень судів в частині вимог щодо їх правопису, їх назв та реквізитів (у тому числі, на с. 50, 51, 55, 56, 66, 75, 76, 78, 79, 84, 108, 142, 144, 146, 161, 166); мають місце порушення правил цитування різного роду джерел, включаючи нормативно-правові акти та судову практику (у тому числі, на с. 44, 45, 46, 55-58, 60, 66, 108, 142); до Списку використаних джерел не включено деякі джерела, які дисертанткою цитовані в ході тексту роботи та на які здійсненні посилання в обґрунтування її тверджень – це стосується, у тому числі, Загальної декларації прав людини (цитується на с. 51-53, 57, 59, 62), рішень Верховного Суду США (с. 55-56), Європейських пенітенціарних правил (с. 66), рішень Європейського Суду з прав людини (с. 67), нормативно-правових актів України (с. 135-136).

Також в рукопису спостерігається певна непослідовність викладення матеріалу (у тому числі, в підрозділі 1.2 при дослідженні історії відображення конституційно-правового статусу засуджених в історичних правових джерелах) та недостатній ступінь узагальненості позицій висновків до розділів (так, наприклад, пункти 5, 6 і 7 Висновків до Розділу 2 щодо ознак конституційно-правового статусу можна було б об'єднати в одне речення без втрати суті змісту).

Разом із цим, наведені зауваження не впливають на загальний позитивний висновок щодо виконаної роботи та не применшують наукової цінності дисертаційного дослідження.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях. Основні теоретичні положення і висновки дисертації викладені у 9 наукових публікаціях, з яких 4 статті – у наукових фахових виданнях України, а також тези 4 доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях. Усі названі публікації є достатньо обґрунтованими, відповідають темі дисертації та вимогам академічної доброчесності.

Відсутність порушень академічної доброчесності. У розділах дисертації повно і вичерпно викладено зміст досліджень Дьякової А. А., зроблено посилання на наукові праці здобувачки, наведені в анотації. У роботі не

виявлено ознак академічного плагіату та інших порушень, які могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного авторкою дослідження. Таким чином, можна стверджувати, що дисертація виконана здобувачкою самостійно, а сформульовані в ній положення і висновки обґрунтовані на основі особистих досліджень авторки.

Ідентичність змісту анотації та основних положень дисертації. Аналіз змісту анотації засвідчує її відповідність основним положенням, які викладено в тексті дисертації. Анотація не містить положень чи ідей, які не зазначені в основному тексті дисертації. Анотація подана українською та англійською мовами та є узагальненим коротким викладом основного змісту дисертаційного дослідження та окреслення його основних результатів, що містять відповідні елементи наукової новизни.

Загальний висновок. У дисертації здійснено теоретичне узагальнення й вирішення наукового завдання, що має значення для розвитку вітчизняного конституціоналізму та, зокрема, пенітенціарного конституціоналізму. Воно полягає у формуванні цілісної доктрини конституційно-правового статусу засуджених в Україні, що дозволить критично переосмислити існуючі підходи до правового регулювання їхніх прав, свобод, законних інтересів і обов'язків відповідно до високих конституційних стандартів. Робота пройшла належну апробацію, а її зміст та отримані результати свідчать про достатній рівень оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що дисертація «Конституційно-правовий статус засуджених в Україні» відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022, № 502 від 19.05.2023, № 507 від 03.05.2024) «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її авторка – Дьякова Альбіна

Андріївна - заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Офіційний опонент:

**Старша наукова співробітниця
сектору порівняльного правознавства
НДІ державного будівництва та
місцевого самоврядування НАПрН України,
кандидатка юридичних наук, доцентка**

Наталія ЖУК

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 19:18:59 10.06.2026

Назва файлу з підписом: відгук_Дьякова.DOCX.p7s
Розмір файлу з підписом: 67.4 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: відгук_Дьякова.DOCX
Розмір файлу без підпису: 49.4 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: Жук Наталія Анатоліївна
П.І.Б.: Жук Наталія Анатоліївна
Країна: Україна
РНОКПП: 2785900625
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 19:18:59 10.06.2026
Сертифікат виданий: КНЕДП АТ "УКРСИББАНК"
Серійний номер: 4723196C41B46DB60400000080CB030025551000
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в одному файлі (CAAdES enveloped)
Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAAdES-X Long)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.04.06 13:00

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна,
професору Серьогіну Віталію
Олександровичу
майдан Свободи 4, м. Харків, 61022

РЕЦЕНЗІЯ

**офіційного рецензента, кандидата юридичних наук, доцента,
доцента кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
Передерія Олександра Сергійовича на дисертацію
Дьякової Альбіни Андріївни «Конституційно-правовий статус засуджених
в Україні», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08
Право за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дисертаційної роботи. Представлене на рецензування дисертаційне дослідження Дьякової А. А. «Конституційно-правовий статус засуджених в Україні», має важливе значення для розвитку сучасної правової доктрини в Україні та правозастосовної практики. Необхідність комплексного наукового дослідження конституційно-правового статусу засуджених в Україні і проблематики його реалізації в умовах прискореного євроінтеграційного поступу нашої держави обумовлене необхідністю підвищення результативності проведення правової реформи, підвищення якості конституційно-правового регулювання суспільних відносин, оптимізації державного управління у сфері виконання покарань. Відповідно, у сучасній теоретичній юриспруденції очевидною є доцільність дослідженими проблематики щодо реалізації конституційно-правового статусу засудженими особами, які відповідно до Конституції України, користуються всіма правами і свободами людини та громадянина та, одночасно, перебувають під контролем держави через встановлені вироком суду правові обмеження.

У додаток до наведеного, розроблена Дьяковою А. А. тематика дослідження видається практично важливою через соціальний запит на всебічну доктринальну розробку проблематики повноцінної реалізації прав і свобод осіб,

які мають статус засуджених в аспекті існуючої підвищеної вразливості зазначеної категорії осіб.

З огляду на вищевказане, обрана тематика дисертаційного дослідження Дьякової А. А. є актуальною, відповідає вимогам сучасного часу і є важливою для удосконалення сучасної правової доктрини та правозастосовної практики.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертаційному дослідженні, є достатньо аргументованими та підкріплені якісним доктринальним обґрунтуванням.

Структуру дисертації побудовано з урахуванням послідовності вирішення завдань наукового пошуку. Вона є логічною і відповідає обраній тематиці дослідження. Відповідно до поставлених цілей, завдань, об'єкта і предмета дослідження робота складається зі вступу, двох розділів (що об'єднують шість підрозділів), висновків і списку використаних джерел.

Так, у вступі обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначається мета, об'єкт і предмет дослідження, його методологічна основа, наукова новизна, теоретичне і практичне значення отриманих результатів, апробація результатів науково-дослідної роботи.

У першому розділі «Теоретичні засади конституційно-правового статусу засуджених» розкрито особливості засуджених як суб'єктів конституційних прав, свобод і обов'язків, висвітлено становлення та розвиток конституційно-правового статусу засуджених в Україні, наведено характеристику міжнародно-правових засад та розкрито позитивний зарубіжний досвід конституційного регулювання правового становища засуджених.

У другому розділі «Структура конституційно-правового статусу засуджених в Україні» наведено результати системного аналізу особливостей конституційно-правового статусу засуджених в Україні, сформовано систему і розкрито зміст принципів конституційно-правового статусу означеної категорії осіб, наведено функціональну роль прав, свобод та обов'язків як центрального елементу конституційно-правового статусу засуджених та викладено гарантії реалізації такого статусу.

Сформульовані у роботі висновки автора, авторські пропозиції і рекомендації можуть бути використані як у науковій діяльності при виконанні досліджень з суміжної проблематики у майбутньому, так і у сфері правотворчої і правозастосовної практики.

Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження. Наукова новизна наданого на рецензування дисертаційного дослідження полягає у тому, що дисертація є першою в сучасній конституційно-процесуальній доктрині комплексною науковою працею, в якій надано змістовну характеристику конституційно-правовому статусу засуджених та запропоновано науково-обґрунтовані пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства у цій сфері.

У результаті виконаного наукового дослідження було сформульовано низку актуальних для сучасної юридичної науки висновків, які характеризуються належним рівнем наукової новизни.

Зокрема, особливий професійний інтерес викликають такі наукові здобутки автора:

- уперше запропоновано запровадження пенітенціарного конституціоналізму як виду конституціоналізму, якому притаманний особливий режим взаємодії правової держави в особі пенітенціарної системи та засудженого, що гарантує збереження останньому повноцінної людської гідності через запровадження оптимального режиму відбування покарання та дотримання пропорційності при запровадженні правообмежень;

- здійснено доктринальне обґрунтування важливості компенсаторної складової конституційно-правового статусу засуджених, яка передбачає існування правових принципів, прав, прав-гарантій;

- уперше у юридичній науці обґрунтовано підхід до розуміння юридичної відповідальності засуджених як специфічного структурного елемента конституційно-правового статусу засуджених, який може бути чинником для подальшої трансформації такого статусу в частині визначення правообмежень;

- сформовано доктринальні підходи щодо визначення основних чинників, які актуалізують правообмежувальну функцію Конституції України у

пенітенціарній сфері (наявність у цій сфері суб'єктів зі значними владними повноваженнями щодо окремих осіб чи груп, що не мають противаги суб'єктам владних повноважень та є фактично і юридично нерівними, закритість установ, де реалізуються відповідні владні повноваження, що тягне за собою мінімальність, а у деяких випадках і повну відсутність здійснення зовнішнього соціального контролю, невідворотність наслідків протиправної діяльності суб'єктів владних повноважень щодо засуджених та спотворення цілей покарання у демократичному суспільстві);

– доведено доцільність практичного впровадження пропозицій щодо підсилення гарантій конституційно-правового статусу засуджених, які полягають у розробці, поширенні та врученні під підпис всім засудженим пам'ятки (у паперовому вигляді або у вигляді додатку до планшету) про права, свободи та механізми їх реалізації та захисту;

– запропоновано удосконалити положення частини третьої статті 63 Конституції України щодо гарантування на вищому законодавчому рівні права засудженого користуватися всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду з урахування потреби у повноцінному розвитку особистості.

Повнота викладу одержаних результатів. Дисертацію виконано у формі спеціально підготовленого рукопису, який являє собою цілісне закінчене наукове дослідження з обґрунтованими ідеями та висновками. У рукописі дисертації чітко визначено мету і завдання дослідження, об'єкт і предмет, наведено повну характеристику системи методів, які застосовувались автором у процесі виконання дослідження. Автором застосовувалася система загальнотеоретичних і спеціальних методів наукового пізнання: конкретно-історичний, формально-догматичний, порівняльно-правовий, метод класифікації, метод аналогії, логіко-юридичний і логіко-семантичний методи.

Дисертація Дьякової А. А. характеризується змістовною єдністю наведеного у рукописі емпіричного матеріалу, єдністю змісту, мети та завдань. Матеріал, викладений у розділах дисертації є логічно послідовним, інформативним, системним. Висновки дисертації повною мірою презентують

наукову новизну роботи, одержані автором результати дослідження та пропозиції практичного характеру щодо удосконалення гарантування конституційних прав засуджених осіб в Україні.

Дискусійні положення дисертації. Відзначаючи належний теоретичний рівень представленого на рецензування дисертаційного дослідження Дьякової А. А., його практичну значущість та наукову новизну, є підстави констатувати наявність у роботі певних дискусійних та спірних положень, які потребують уточнення та додаткового обґрунтування. Зокрема:

1. Автор дисертації, у контексті розкриття міжнародно-правових засад та зарубіжного досвіду конституційного регулювання правового становища засуджених, наводить опис джерел міжнародно-правового регулювання правового статусу зазначеної категорії осіб (с. 69). Серед них згадано акт «м'якого права» - Рекомендацію R (2006) 2 Комітету Міністрів Ради Європи «Європейські пенітенціарні правила». Зазначений документ передбачає систему модальних заходів, спрямованих на стійке гарантування засудженим реалізації їх конституційних прав. Одне з них – конституційне право на правову допомогу і форми її надання. Автор у рукописі дисертації двічі поверхнево і фрагментарно згадує зазначене право в аспекті аналізу зарубіжної правозастосовної практики із захисту конституційних прав засуджених і надання безкоштовної правової допомоги (с. 138, с. 166). При цьому, докладно розкриваючи особливості реалізації в Україні права на медичну допомогу, психіатричну допомогу, право засудженого на правову допомогу як універсальний міжнародний стандарт залишилося поза фокусом основної уваги автора дисертації;

2. У дисертації автором справедливо наголошується на тому, що загальною тенденцією наукової розробки сучасного конституціоналізму є «цифровий конституціоналізм» (с. 47). Беручи до уваги поглиблення діджиталізації та цифровізації усіх сфер державного управління і суспільного життя, вплив цих процесів на реалізацію конституційних прав засуджених в Україні у дисертації не розкрито. Тим більше, у ст. 107, 110 чинного Кримінально-виконавчого кодексу України право засудженого використовувати потенціал сучасних

інформаційних технологій у процесі реалізації деяких конституційних прав гарантовано.

3. На сторінках рукопису дисертації, автор неодноразово згадує про особливу категорію засуджених осіб – неповнолітніх громадян, дітей. Зокрема, на с. 95-96 дисертації розкривається особливості конституційно-правового статусу дитини в Україні. У висновках до розділу 2 справедливо відзначається певна проблемність, коли конституційно-правовий статус дитини «накладається» на конституційно-правовий статус засудженої особи. Проте, сутнісні особливості співвідношення таких статусів розкрито мінімально.

4. У висновках до роботи автор наголошує, що перехід від ліберального до соціального конституціоналізму, а також формування пенітенціарного конституціоналізму формує уявлення про універсальний характер людської гідності як ключової телеологічної домінанти відбування покарання (с. 189). Вважаємо, що автору доцільно конкретизувати викладену позицію з огляду на її багатоманітне змістовне наповнення.

Наведені положення не впливають на загальний позитивний висновок щодо виконаної роботи та не применшують наукової цінності рецензованого дослідження.

Повнота викладу результатів дисертації в опублікованих працях. Основні теоретичні положення і висновки дисертації викладені у 9 наукових публікаціях, з яких 4 наукові статті у фахових виданнях України, 1 – в іноземному виданні, а також тези 4 доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях. Означені публікації чітко відображають висновки дослідження, які є достатньою мірою логічними та обґрунтованими.

Відсутність порушення академічної доброчесності. У рукописі дисертаційного дослідження Дьякової А. А. відсутні ознаки порушення академічної доброчесності. Автором виконано посилання на використані у процесі виконання роботи джерела наукової інформації та наукові праці здобувача, наведені в анотації. Текст дисертації є оригінальним і таким, що виконаний здобувачем самостійно, а сформульовані в дисертації положення і

висновки базуються на особистих дослідженнях автора, результати яких є оприлюдненими.

Ідентичність змісту анотації та основних положень дисертації. Анотацію виконано українською та англійською мовами. Анотація вбирає у себе стислий опис викладеного автором у дисертації емпіричного матеріалу. Опрацювання анотації дисертаційного дослідження дозволяє відзначити її інформативність та спрямованість на повне висвітлення наукової новизни одержаних у процесі виконання дослідження результатів. В анотації не міститься положень, ідей та висновків, які не зазначені в основному тексті дисертації.

Загальний висновок. Комплексний аналіз змісту дисертаційного дослідження Дьякової А. А. «Конституційно-правовий статус засуджених в Україні» дає підстави констатувати, що автором було виконано усі поставлені завдання наукового пошуку і досягнуто мети дисертаційного дослідження. Наукова новизна дисертаційного дослідження має актуальне практичне значення для оптимізації конституційно-правового регулювання засуджених в Україні. Змістовне наповнення дисертації вирізняється стрункою і зрозумілою архітектонікою викладеного матеріалу, високим рівнем науковості і методологічного обґрунтування наведених положень, доказовістю авторських висновків і пропозицій.

За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження Дьякової А. А. відповідає спеціальності 081 – Право, а його результати пройшли належну апробацію. Дисертація є самостійною завершеною працею, в якій відсутні порушення академічної доброчесності. Оформлення дисертації відповідає встановленим вимогам.

На підставі викладеного є підстави зробити висновок, що дисертація «Конституційно-правовий статус засуджених в Україні», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Постанови Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (Із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 341 від 21.03.2022) «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії», а її автор – Дьякова Альбіна Андріївна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Офіційний рецензент:

**Доцент кафедри державно-правових
дисциплін юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна,
кандидат юридичних наук, доцент**

Олександр ПЕРЕДЕРІЙ

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 10:24:34 11.06.2026

Назва файлу з підписом: Рецензія_на_дисертацію_Дьякової_А_А_Передерія_О_С_.docx.p7s
Розмір файлу з підписом: 45.8 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Рецензія_на_дисертацію_Дьякової_А_А_Передерія_О_С_.docx
Розмір файлу без підпису: 28.6 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ПЕРЕДЕРІЙ ОЛЕКСАНДР СЕРГІЙОВИЧ

П.І.Б.: ПЕРЕДЕРІЙ ОЛЕКСАНДР СЕРГІЙОВИЧ

Країна: Україна

РНОКПП: 3084607995

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 10:24:32
11.06.2026

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000BB94460173E89C07

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в одному файлі (CAAdES enveloped)

Формат підпису: З повними даними ЦСК для перевірки (CAAdES-X Long)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2026.04.06 13:00